

İPEK KOZASI

Ayşe İlker

■ Misafir salonundaki kadınların hepsinin gözleri açılmış, hayret ve dikkatle Nalan'ı dinliyordu. Yıllar öncesinin alımlı, narin, zarif Nalan'ı gitmiş; yüzüne ötelenmiş ve itilmiş olmaktan arda kalan kalın çizgiler yerleşmişti. Lepiska gibi boynundan sırtına doğru indirdiği açık sarı saçları yerine, arkasında cılız bir atkuyruğu yaptığı seyrelmiş bir top kalmıştı. Ama yine de konuşurken, kelimeleri seçerken, dinleyenlerin gözlerine bakarken alınının ve kaşlarının doğal güzelliği, yüz hatlarının çekici orantısı, gözlerindeki koyu elalık ona bakan yüzlerde bir rahatlık ve huzur oluşmasını sağlıyordu. Yıllarca kullanılmış saf yün veya saf ipek bir kumaşın öz dokusundan bir şey kaybetmemesi gibi o da ince saf dokularla güzelliğini ve asaletini korumuş görünüyordu. Anlattığını dinleyenlerin bir bölümü onun mahalleden ve sınıflarından çocukluk arkadaşı, bir bölümü de ablasının ve annesinin akranlarıydı. Sonradan oluşmuş, nezaket gereği meydana gelmiş arkadaşları değildi hiçbiri; bu yüzden mesafeli olma ihtiyacı hissetmeden olanca açıklığı ve yüreğinin saflığıyla anlatmaya başlamıştı başından geçenleri. Dinleyenlerin gözlerinin açılmasına sebep olan ise o zamana kadar bildikleri veya duyduklarının hep abartılmış, yanlış şeyler olmasıydı. Nalan'ı herkes kötölemiş, evini, kocasını terk edip kaçıp gittiğini düşünmüştü küçük kasabadaki insanlar. Gözü dışarıda diyenleri mi, kocasını beğenmedi diye eleştirenleri mi, kayıvalidesiyle geçinemedi ithamını hoyratça her yerde söyleyenleri mi ararsınız; laflar, sözler üremiş de üremişti. O gittikten ve kasabadan ayrıldıktan dört beş yıl sonra kocası köylerden arayıp, sorup soruşturarak buldukları bir kızla evlenmiş ve dört çocuğu olmuştu. Nalan uzun yıllar doğup büyüdüğü, liseyi tamamladığı, devlet memuru olarak işe başladığı ve evlendiği kasabaya gelmemişti. Uzaktan birkaç haberi en yakınları veriyordu, Nalan'ı merak eden eski arkadaşlarına tabii. Gözden ırak olanın gönülünden de uzaklaşması gibi o

da kendisi hakkında sıcak, hararetli ve iştahla konuşan kadınların gönlünden iraklaşmış, ayda yılda hatırlanır eski bir tanıdığa dönüşmüştü.

Nalan, doğduğu, evlendiği, hayatının en büyük darbelerini yediği ve hayal kırıklıklarının dibine battığı kasabayı hiç unutmamıştı. Bir gün kasabasına başı yukarıda gitmeyi, sokaklarda dolaşmayı hayal etmişti. İşte başı yukarıda, son derece şık kıyafetlerle Nermin'in kapısını çaldığında beklediği gündü bu. Nermin, onun İstanbul'dan geldiğini öğrenmiş, kendisini merak ettiğini, eski arkadaşlarıyla altın gününde bir araya geleceklerini söylemiş ve Nalan'ı da davet etmişti. Nalan, Nermin'in uzattığı misafir terliklerini giyip, çantasını girişteki dolabın üstüne bırakmış, ağır ve dikkatli adımlarla salona yürümüştü. Okuldaki en yakın akranları, kendisinden büyük olan dostları ve Nermin'in gün arkadaşları hep birlikte ayağa kalkmışlar, Nalan'ı hasretle kucaklamışlardı.

Salondaki gün oturması başlıyalı bir buçuk saati geçmiş, Nalan da bir saatten beri konuşmaktaydı. Hâl hatır faslı, neredesin, annen baban, ev bark soruları derken Nalan, uçları açık bırakılmış düşünce dehlizinden kelimeleri sıralamaya başlamıştı otomatik bir kapı açılmış gibi. İşte dinleyenlerin gözlerinin hayretle açılmasına sebep olan onun dilinden dökülen kelimelerdi:

“Sizler benim evimi keyfimden terk ettiğimi sanıyorsunuz. Oysa ben evimi ve yuvamı bırakmak istemedim hiç. Ana baba ocağına döndüğümde orası da kalabalıktı, ağabeyim de aynı evde oturuyordu dört çocukla, neden koşa koşa onların yanına gideyim ki? Beni mecbur bıraktı kayınvalidem. Siz hep benim geçimsiz olduğumu, iş güc yapmadığımı zannettiniz o zamanlarda. Elini sıcak suya değdirmeyen sinameki bir kadın çerçevesi çizdiler sözleriyle; öyle anlatılar herkese. Oysa gerçeği bir ben bildim bir Allah; bir de bana kötülüğü reva görenler tabii. Bir cuma günüydü. Cumaları hep annesine gider gelinler; hâlâ öyle mi bilmiyorum burada; ben de o gün hazırlandım, giyindim, kuşandım, kayınvalideme öğleden sonra sen de gel, diyerek ezanla sela vakti çıktım evden, annemin babamın evine geldim. Bir sürü yemek yapmış, kurabiyeler börekler hazırlamış annemle yengem, akşama kayınvalidemi de çağırırız diye. Zaten eşime 'Akşam gelirken anneni de getir.' tembihi etmiştim. Eşim, tamam demişti. İkinci çayını içmeden, kayınvalidemi ev telefonundan aradım, çayı demledik, gel, dedim. Akşama geleceğiz nasılsa, siz için, dedi. Tamam dedik. Akşam oldu, sofraları hazırladık. Bekliyoruz, gelen giden yok. Ağabeyimin çocukları acıktı, hiç olmazsa onları doyursak... Babam, 'Kızım bir ara sor bakalım, işleri mi çıktı?' dedi. Yine ev telefonundan aradım. Uzun uzun çaldı telefon, açan olmadı. Bir yere gitme ihtimalleri hele hele akşam yemeğini dışarıda yeme ihtimalleri hiç yoktu. Annem babam işkillenmeye başladı: 'Kızım bu insanlar kabaydı, biliyorduk ama bu kadar da olmaz. Seni de almaya gelmeyecek mi kocan?' Bilemedim tabii. Kocam, annesi ne derse onu yapardı; kuzu gibi eğilirdi onun karşısında. Annesi izin vermeden gelemezdi yalnız başına yemeğe. 'Tamam baba, o zaman Murat'ı, ağabeyim arasın çarşıya çıkmıştır belki, o genelde akşamları Orta Çarşı'daki kahvehanelere gider arkadaşlarıyla,

oradadır yine.’ dedim. Ağabeyim, kaygılı kaygılı evden çıktı. İki saat sonra eve döndüğünde, yüzünü dozerler ezmiş gibiydi, ezik ve silik; öyle kararışmış hâlde geldi. Annem, babam ve yengemle karşısına oturduk. “Sana bu adamdan ve bu aileden hayır yok kızım. Murat, seni almaya gelmeyecekmiş, boşanma davasını da sen açacakmışsın!” Ne olduğunu anlayamaz ya insan, vurgun yemiş gibi olursun, öyle oldum. Sebep belliydi. Yumurtalıklarımın biri alınmıştı altı ay önce, çocuğumun olup olmayacağı belli değildi. Tedavi masrafları onları sıkıyordu. Kayınvalidem birkaç kez ‘dölsüz gelin’ diye arkamdan konuşmuştu yakın akraba kadınlarla, duymuştum. İşte beni böylece bir çuval bırakır gibi babamın evinde bırakıverdiler.”

Nalan’ın düşünce dehlizindeki kelimeler sırasını tamamlamış gibi kesildi ve gözleri halının orta yerindeki motife takıldı. Salondaki kadınların bir bölümü, onun gözünün takıldığı motife doğru odakladı gözlerini, bir bölümü de yüzünün tam ortasına döndürdüler yüzlerini. Motife bakanlar, orada Nalan’ın telaffuz ettiği kelimelerle sarmalanmış bir bulut var zannına kapıldı; yüzünün tam ortasına bakanlar mazinin rüzgârıyla süpürülmüş eski bir sokak ortasına düştüklerini sandılar. Hiçbiri, Nalan’ın çocuğu olamayacağı için baba ocağına bırakılıverdiğini bilmiyordu. Onun söze devam edip etmeyeceğini kestiremiyor; daha fazla soru sorarak üzüntüyü iks üzeri karelerle çoğaltmak istemiyor, meraklı gözlerini de ondan çekemiyorlardı. Nalan, salondakilerin kalplerindeki sesi duymuş gibi “Boşanmak istemedim tabii, davayı benim açmamın kendi yararlarına olacağını düşündüler. Epeyce direttim boşanma davası açmamak için. Sonra kendi ailem de baskı yapınca açtım davayı; boşanmak isteyen ben oldum böylece. Hâkime hiçbir şey söylemedim. Niyetlerini, çocuğum olma ihtimaline karşı beni kovma noktasına getirdiklerini, evden eşyalarımı bile almaya gidemediğimi, naylon torbalarda özel eşyalarımı ve çeyizimin bir bölümünü ancak verdiklerini... Hiçbir şeyi anlatmadım. ‘Kocamla aramızda entelektüel anlaşmazlık var, boşanmak istiyorum, birbirimizi anlamıyoruz.’ dedim. Bu ‘entelektüel anlaşmazlık’ kelimelerini de o zamanlar okuduğum ilk feminist kitaplardan birinden öğrenmiştim. Biraz havalydı da kelimeler. Hâkim, ‘Kızım hakikaten boşanmak istiyor musun, kararını bir kez tashih etmek ister misin?’ dedi. ‘Hayır, istemem; boşanmak istiyorum.’ dedim. İşte böyle...” diye devam etti.

Nalan yorulmuştu. Çaylar, kekler, börekler önündeki sehpadan doluyor, boşalıyor, hem azar azar yemeye, yudumlamaya çalışıyor, hem de anlattıklarından bir eksik kaldı mu duygusuyla son cümlelerini düşünmeye çalışıyordu. Salondaki kadınların hepsinde sanki kendilerine yapılmış bir haksızlığa karşı mücadelede azmi tutuşmuş, her birinden anlayan, hak veren, özdeşleşen bakışlar ve sözler yükselmeye başlamıştı. “Ne kadar yalnız kalmışsın, neden bunları o zamanlar bizlere hiç anlatmadın Nalan?” dedi, lise yıllarında aynı sırada dip dibe oturduğu en yakın arkadaşı Melike. Nalan, Melike’nin yüzünün hizasından tül perdeli camın ötesine doğru uzattı gözündeki ışınları. “Kendimi çok güçlü sanıyordum. Her şeyle baş edebilirim, uğradığım haksızlığı hazmedebi-

lirim, üstesinden gelebilirim diyordum olup bitenlerin. Olmadı, en iyisi çekip gitmekti; bunu yaptım hepinizin bildiği gibi. Okudum, üniversite sınavlarını kazandım. Okulu bitirince İzmir'de güzel bir işe yerleştim. Ama yine evlilikten şansım açılmadı. Fakülteden arkadaşım olan ikinci eşimle de anlaşamadık, ayrıldık.”

Bu esnada oturup kalkmaktan, izzet-i ikramda bulunmaktan yorulmuş ev sahibesi Nermin, Nalan'ın hemen yanındaki sandalyeye oturmuştu. “İkinci bir eşle evlendiğini, onunla mutlu olduğunu sanıyorduk biz Nalan. Ondan nasıl ayrıldın peki?” diye sordu yorgunluk çayını yudumlarken ve içindeki özdeş üzüntüye bulanmış kırılğan bir sesle devam etti: “Sen nasıl zarif, nasıl alımlı... Ne desem işte, ipek gibi bir kızdın Nalancığım. İnanılacak gibi değil başına gelenler! Hadi ilk eşin, kayınvaliden ve yakınlarından dolayı senin kıymetini bilmedi, bir çuval gibi bıraktılar ana- baba evine. Ama tahsilli olan, fakülteden arkadaşın olan ikinci eşinin de senin kıymetini bilememesi çok garip değil mi?”

Nalan'ın, biraz umursamaz biraz hissedilemez alaycı bir bakış yerleşen gözlerinde belirsiz kıpraşmalar olmuş, gözpınarlarında derin göllerin siyahi parlaklığı kımıldamaya başlamıştı. “Doğru söylüyorsun Nermin, ilk evliliğim hadi cahilliğime geldi diyelim; ne olduğunu anlayamadım, kadın erkek ilişkileri nasıl şekillenir, karakter uyumu nedir, iş bölümü nedir, bunları hiç bilmeden oldubitti her şey. Ama ikinci eşim, güngörmüş, görgülü bir ailede yetişmiş, iyi okullarda okumuş ve güzel bir meslek sahibi olmuştu. İlk görüşte tutulmak denir ya, öyle olmuştu, ders dinlerken bana bakıyordu hep; ‘dulum’ dediğimde bunun hiç önemli olmadığını söylemiş ve aşk evliliği yapmıştık. Güya... Aşk evliliği. Onunla da bir yıl geçtikten sonra, takışmalar, çekişmeler, itip kakmalar başladı hem fiziken hem manevi olarak. Ütülediğim gömlekleri beğenmedi, diş macununun kapağını açık bırakıyorum, çamaşırları vaktinde toplamıyorum diye kızdı, öfkeleni. Gündelik işler, aşkımızı tüketti anlayacağınız. Ben galiba kozasında ipeğini saramayan birisiyim; evet ipeğim var; ama işçiliğim yok... İpliklerim lime lime oluyor ellerin elinde.”

Nalan'ın dilinden dökülen kelimelerin anlamları çoğalarak, katlanarak, salonda oturan bütün arkadaşlarını ve eski dostlarını bir ipek sessizliğiyle sardı. Yüzlerine, ellerine, bedenlerine sıkan, acıtan ince ipek iplikler dokunuyor, Nalan'ın bunca güzelliği, alımı ve yeteneğiyle kıymetinin bilinmeyişinin kader mi tercih mi yoksa daha başka bir şey mi olduğunu bulmaya çalışıyorlardı. Gün oturmasının yaklaşık dört saatten bu yana sürdüğü bu zaman parçasında, oturduğu koltukta hiç konuşmadan, hayret nidaları yükseltmeden ve Nalan'ın anlattıklarını yorum yapmadan dinleyen liseden sınıf arkadaşı Mediha, salona yayılmış ipek sessizliğini bozdu: “Nalancığım, hangimizin iplikleri lime lime olmuyor ki el elinde; ipeğimiz, gümüşümüz, altınımız her neyse... Tam tamına, ayarı ayarına değer buluyor mu Allah aşkına? Hangimiz ben çok mutluyum diyebiliriz şu an? İşte idare edip gidiyoruz; biraz örselenerek, biraz

bir yerlerinden bir şeyler koparılarak, bazen eksilip azalarak bazen çoğalarak yaşamaya çalışıyoruz!”

Mediha'nın bu sözleri salondaki kadınlarda yeni bir hareketlenmeye sebep oldu. Nalan için duydukları üzüntüyü bir kenara bırakıp, kendi mutsuzluk alanlarını, sorunlu konularını hemen dibindeki arkadaşına veya abla dediği büyüğüne anlatma yarışına başladılar. Kocasının borçlarından dert yanmalar, kazandığını eve getirmeyenin çileleri, hiç kitap kapağı açmayan bir adamın anlayışsızlıkları, kadın tarafının akrabalarını evinde hiç istemeyen despot birinin katlanılamazlığı... Hangi konuyu ve kişiyi dinleyeceğini şaşırmişti Nalan. Bu defa hayret sırası kendisindeydi; nasıl olmuş da böyle güzel, bakımlı, düzenli, dosdoğru konuşan arkadaşları, bu kadar dert taşıyabilmişlerdi? Ya-vaşça Nermin'e doğru eğildi ve onun kulağına fısıldadı: “Kozasını öremeyen bir ben değilmişim değil mi Nerminciğim?” Nermin, gülümseyerek baktı arkadaşına, “ Nalancığım ipek kozasındaki ipliği saramayan bir sen değilsin el-bette, kadınlar da değil yalnızca... Kadın erkek, el birlik bozuyoruz kozamızın içini...”

Evet, dedi Nalan. “Benim kozamda erkekler hep dışarıda kaldı, biri yumurta-lıklarımın eksikliğini bahane etti, öbürü diş macununun kapağını ve gömlek-lerin ütüsünü... Kozamın kabukları açıldı ve düştüler. Ben hâlâ içerdeyim.”

Nermin, elini dostlukla Nalan'ın omuzuna koydu: “Sen kendini iyi hissettiğin sürece kozanda yalnız kalmanın bir mahzuru yok!”